DISPUTATIO INAUGURALIS

De

LEGE COMMISSORIA MAXIME VENDITIONIBUS ACCOMMODATA.

QUAM

SUB DIVINO PRÆSIDIO,

DECRETO ET AUTORITATE

NOBILISSIMI ET AMPLISSIMI JURISCONSULTORUM ORDINIS IN INCLUTA ARGENTINA,

PRO CONSEQVENDIS IN VTROQUE IURE SUMMIS HONORIBUS AC PRIVILEGIIS

DOCTORALIBVS,

PVBLICAE ET SOLENNI CENSURAE SUBIICIT

GODSCHALCVS MEIER WESTPHALUS.

MENSE JANUARIO.

4

ARGENTORATI,

EXCVDEBAT PAVLVS LEDERTZ,

M. DC. XXVIII.

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE III NAPOLI

PERILLUSTRI
ET
GENEROSISSIMO
DOMINO,
DN.
PHILIPPO
HEINRICO,
COMITI
DE Hohenloe/
DYNASTAE
IN Langenburg/
DOMINO MEO GRATIOSISSIMO,
PRO MAGNO BENEFICIO
TENUE OFFICIUM,
SED AD MAIORA OPPIGNERATUM
ANIMUM, AD FIDEI ARAM
REDDO, CONSECRO
HUMILIMO
ADFECTU
L. M. Q.

GODSCHALCUS MEIER.

THESIS I.

LEx (*a*) commiſſoria, (*b*) (quæ & abſolutè commiſſoria vocari ſolet) (*c*) in emptione, (*d*) eſt pactum, ſive (quod idem) (*e*) pactio, qua inter contrahentes tempore cõtractus (*f*) conventum, ut pecuniâ ad diem (*g*) non ſolutâ (*h*) res ſit inempta. (*i*)

(*a*) Per *legem* hîc non pars illa juris, quæ definitur, §. 4. *Inſt. de I. N. G. & C.* ſed, ut in theſi poſitum, pactio, pactum, conditio, contractui emptionis venditionis formando appoſita à privatis, intelligitur: Sicut & alia pacta, quæ in continenti, tum huic, tum aliis contractibus adijciuntur, iiſdemq; moderandis adhibentur, *leges* vocantur, *l. 22. l. 33. l. 40. ff. de contr. empt. l. 24. princ. ff. locat. cum ſimil.* Unde vulgatum illud; Pacta dant *legem* contractui, ex *l. 23.* ubi Nob. & Ampliſſ. Dn. Præceptor & Promotor Bocer. *c. 5. n. 2. ff. de R. I. l. 7. §. 5. ff. de pact.* item: Contractus ex conventione *legem* accipiunt, ex *l. 1. §. 6. ff. depoſit.* metaphorâ ſumptâ à lege *publica*, quæ moderatur, regit ac coërcet actiones civiũ, Donell. *16. cõm. c. 19.* Coll. Jur. Arg. *h. t. th. 1.* Hinc à Duaren. *ff. h. t.* Charond. *3. veriſim. c. 11.* Ant. Fabr. *de error. Pragmat. decad. 21. err. 1.* barbariſmi, & ineptiæ inſimulantur Dd. qui *pactum legis commiſſoriæ* appellant; idem enim hoc eſſe, ac ſi dicerent *pactum pacti commiſſorij*: quem tamen loquendi modum, quicquid aliis videatur, ſibi non diſplicere dicit Cuiac. *lib. 4 Feud. tit. 66.* ita ſcribens: Nam & *pignoris hypothecam*, & *legem pacti*, & *pactum pacis*, & *actionem condictionis* dicimus rectè: cur non rectè quoq; *pactum legis?* add. Rittersh. *partit. feudal. lib. 1. c. 11. q. 4.* Bachov. *ad Treutl. vol. 1. D. 28. th. 9. lit. d. & vol. 2. D. 1. th. 6. lit. c.*

(*b*) à *committo* verbo juris, cum quid *commiſſum* vel factũ, propter quod aliquid debetur, unde Rubricæ *ff. & C. de Vect. & commiſſis.* Hinc *commiſſa hereditas* dicitur ea, in qua id *commiſſum* eſt, quamobrem alii debeatur, Cicer. *Verr. 1.* Hinc *commiſſa* dicuntur in jure, & in *commiſſum cadere*, quæ fiſco debentur, ex eo quòd factũ quid, aut non factum ſit: veluti ſi quis apud Publicanos profeſſus non eſt, *l. ult. ff. de public. & vectig.* Ulpian. *in l. 14. eod. tit.* Quod,

commiſſum eſt, inquit, ſtatim deſinit eius eſſe qui crimen contraxit, dominiumque rei, vectigali acquiritur. Hinc *commiſſa pœna* dicitur, quæ debetur, *l. 4. §. Cato, & l. ſeq. & paßim*, *ff. de V. O.* Hinc *commiſſa ſtipulatio*, cum id quod per eam promiſſum eſt, debetur, *paßim ſub tit. de V. O.* Item *commiſſa obligatio l. 1. §. ult. ff. de ſtipulat. ſervor.* Item *commiſſa devotio capitis*, à Ciceron. in *Orat. pro dom.* cum ſe voti reum, & caput devotum debere fateretur. Hinc deniq; *lex commiſſoria*, ita dicta, quod conditionis eventu, emptore nimirum precium non ſolvente, lex vel conventio iſta, *committit* rem & emptionem venditori; committit, inquã, i. e. tanquam in manum ei tradit, rem eius arbitrio & poteſtati ſubjicit, ut ſit eius electio, an rem emptam velit, an verò lege ſuâ contemptâ emptionem valere malit, Donell 16. *comm. c. 19.* Coll. Jur. Argent. *ff. h. t. th. 1.* aliter Hopper. *libr. 2. πιθανῶν. pag. 46.* aliter Cuiac. *in parat. ff. h. t.* aliter alii.

(*c*) *l. 4. §. 2. & 3. ff. h. t. l. 13. §. 26. ff. de act. empt. l. 11. §. pen. ff. quod vi aut clam.*

(*d*) de eâ enim Commiſſoriæ ſpecie, quæ venditionibus accommodatur, maximè & præcipue theſibus hiſce me monere jam anteverti.

(*e*) non poſſum aſſentiri magni nominis JCtis Fulg. Alciat. *in l. 1. ff. de pact.* ibique Duaren. *c. 1.* qui differentiam conſtituuntur realem *pacti* in *pactionis*, contra mentem Ulpiani *in d. l. 1. de pact. & l. 3. ff. de pollicit.* utrumque eâdem definitione comprehẽdentis, Cuiac. 2. *Obſ. c. 15.* Nob. & Ampl. Dn. Præcept. & Promot. Bocer. *centur. concluſion. concluſ. 75.*

(*f*) *vid. theſ. 7. lit. a.*

(*g*) qui *dies committendi* appellatur, *l. 38. ff. de minor.* An autem præcisè dies pacto inſerendus, ita ut expreſſio diei ſit de eſſentia legis commiſſoriæ, *vid. th. 8. lit. b.*

(*h*) *vid. th. 7. lit. c. & th. 10. lit. c.*

(*i*) *l. 2. 4. princ. l. 5. ff. h. t. l. 6. §. 1. ff. de contrah. empt. l. trajectitia 23. ff. de V. O.*

II.

Efficiens cauſa huius pacti commiſſorii *remota, in genere*, eſt jus Prætorium, quod omnia pacta legitima & honeſta

neſta tuetur: (*a*) in continenti (*b*) quidem adjecta, etiam actione ex ipſo contractu data: (*c*) ex intervallo (*d*) appoſita, vi exceptionis. (*e*) In *ſpecie* verò, ſunt mores civitatis, quibus paulatim uſu introduci cepit hoc pactum in contractu emptionis, ita ut uſus ille poſtea interpretationem prudentum deſideraret.

(*a*) *l. 7. §. 7. ff. de pact.*

(*b*) *l. 13. C. de pact.* ſive (quod idem) ex continenti, *d. l. 7. §. 5. ff. de pact.* id eſt in ingreſſu, *d. l. 7. §. 5. verſ. ea enim pacta inſunt, ff. de pact.* in initio, *l. 5. C. de pact. int. empt. & vend.* Sive tempore contractus, *l. pen. C. jam d. t.* quæ omnia tamen à diverſis diverſimodè accipiuntur, ut patet ex Donell. *ad l. 13. C. de pact. n. 3. 4. 5. & ſeqq.*

(*c*) *l. 75. l. 79. ff. de contrah. empt. l. 6. §. 1. l. 13. §. 23. l. 21. §. 5. ff. de act. empt. l. 5. §. 1. l. 12. §. 2. ff. depoſit. l. 4. princ. ff. de leg. cõmiſſ. l. 16. ff. de in diem addict.*

(*d*) hoc quid ſit, patet ex *lit. b.* argument. à contrario.

(*e*) *l. 7. princ. §. 4. 5. verſ. ex intervallo, & v. ut puta, & v. idem Marcellus, verſ. idem reſponſum. verſ. ult. §. 6. 12. l. 27. §. 2. 5. 6. 7. 8. l. 41. 45. 58. in fin. ff. de pact. l. 10. 13. 21. 24. C. eod. tit. l. 5. C. de contrah. ſtipul. l. 72. princ. ff. de contrah. empt. l. 1. §. 2. ff. de rer. permut.*

III.

Propinqua cauſa, eſt venditor & emptor: venditor quidem principaliter, dicẽdo hanc legem contractui: (*a*) ſecundariò verò etiam emptor acceptando ac conſentiendo in hanc conventionem. (*b*) Unde & ij demum legem commiſſoriam dicere, & accipere poſſunt, qui & contrahere vendendo & emendo poſſunt: & contrà, qui ab hiſce contractibus arcentur, (*c*) ad legis huius conſtitutionem in habiles reputantur.

(*a*) Quemadmodum aliàs dominus rei tantùm, poteſt legem rei ſuæ dicere, non is qui à domino accipit, *l. 7. §. 8. ff. de donat. int. vir. & uxor.* Ita quoque commiſſoriam venditioni dicit venditor duntaxat, non emptor, *l. 2. ff. h. t.* proindeque ſi quid obſcuri

 circà

circa eam emerſerit, contra proferentem interpretatione torquendum erit, *l. 21. l. 33. ff. de contrah. empt. l. 39. ff. de pact.*

(b) Sine huius enim conſenſu non ſubſiſtit commiſſoria, ut ut illa ſolius venditoris gratia adiiciatur; cum pactum omne in genere duorum pluriumve in idem ſit placitum, conſenſus *l. 1. §. 2. ff. de pact.*

(c) duo autem ſunt genera eorum, qui ad emptionem venditionem contrahendam inepti ſunt. In quibusdam enim poteſtas emendi vendendi deficit: in quibusdam tantùm voluntas, ut ut maximè emere vendere aliàs poſſent. Utriusque generis exempla extant paſſim in jure diſperſa, quæ accuratè collecta in Coll. Jur. Arg. *ſub titul. ff. de contrah. empt. vend. th.* 11. 12. 13. *& ſeqq.* longâ ſerie recenſentur, quo brevitatis ſtudio remitto.

IV.

Subjectum legis commiſſoriæ eſt contractus principalis emptio venditio: *(a)* quæ cum plerumque juſto & æquivalente celebretur precio, *(b)* ſecus ac in datione pignoris, ubi res pignerata debiti quantitatem frequentiſſimè ſuperat; *(c)* ideò in hàc, præ illà, commiſſoria pactio *(d)* Conſtantini Sanctione *(e)* infirmata, memoriaq; eius abolita fuit rectiſſimè. *(f)*

(a) *t. t. ff. de leg. commiſſor.* Quid ergò eſt illud, quod diſplicuiſſe Imperatori commiſſoriam in venditione, refert Paulus *in l. 38. ff. de minor.?* An quia per eam juſta & bonâ fide contracta venditio ad irritum deducitur, ceu argutatur Ant. Fab. *de error. Pragm. decad. 21. error. 6.* ſcribens: Sicuti nihil eſt favorabilius venditione, ſi modò bona fide inita ſit, quoniam eo potiſſimùm contractus genere, ſocietatis humanæ commercia conſtare neceſſe eſt; ita conſequens eſt, odioſam videri debere pactionem, per quam venditio juſta perfectaq; in irritum deducitur. Sed, ut dixi, argutiæ hæ videntur eſſe contra certiſſimam & vulgatiſſimam ſententiam Dd. Diſplicuit enim lex commiſſoria non generatim, quid enim abolere vetuiſſet, ſed in propoſitâ ſpecie, ut rectè animadvertit Hillig. ad Donell. *16. comm. c. 19. lit. e.*

b & licet aliquando aliud contingat, tamen iſtud rarum eſt, & jura aptantur ad ea, quæ frequenter fiunt. *l. nam ad ea ff. d. ll.*

vid.

(c) *vid. Neguſant. de pignor. membr. 3. quart. princ. part. n. 2. Ant. Fab. de error. Pragmat. decad. 21. error. 1. in fin.*

(*d*) ut, niſi debitor ad præſtitutum diem ſolverit debitum, pignoris pioprietas ſit creditoris, tanquam ipſi commiſſa: Daß das Pfandt dem glåubiger alsdann verſtanden oder heimgefallen ſein ſoll. Atque ita legem commiſſoriam in pignoribus accipiunt Dd. ferè omnes, & poteſt defendi ex communi & generali pacti commiſſorii natura, quæ facit rem *committi* alteri, & deſinere ejus eſſe, cujus antea fuit: quomodo in vẽditione facit, ut res deſinat eſſe emptoris: in vectigalibus, ut deſinat eſſe ejus qui vectigal non ſolvit, ut ſuprà *th. 1. lit. b.* declaratum: ſic & in pignore efficit, ut deſinat eſſe debitoris. Noviſſimè tamen Ant. Fab. *de error. Pragm. decad. 21. error. 1.* Interpretes & Pragmaticos, qui legem iſtam in pignoribus ita concipi ſolitam fuiſſe putant, erroris arguit, ſubjiciens: Commiſſoriæ pactionis poteſtatem non in eo lucere, ut in caſum non ſolutæ pecuniæ acquiratur dominium creditori, ſed ex contrariò potiùs in eò, ut dominium jam creditori quæſitum per mancipationem, reddat debitori, & quidem per remancipationem, in eum caſum, quo debitor pecuniam creditori poſtea ſolverit. Quæ tamen vis, ſive poteſtas, cum conventioni illi, quæ ſpeciali nomine *Fiduciæ* appellabatur olim, erat propria, ut ex Cicerone, & Pauli recept. ſentent. probat Hotomann. *in epit. ff. de pignor. n. 7.* hinc conſequitur ex ſententia Fabri toties alibi expreſsè declaratâ, *legem commiſſoriam in pignore,* ipſam fuiſſe olim *fiduciam*: quod idem exiſtimat Cujac. *ad tit. 29. lib. 1. Feudor.* in eaque ſententia fuit aliquando Hotomann. Sed eam correxit atque retractavit ad *tit. 27. lib. 1. Feud.* demonſtratis quatuor inſignioribus differentiis inter *fiduciam* & *pactum commiſſorium in pignore*: cui adſtipulatur Rittershuſ. *partit. Feudal. lib. 1. cap. 11. q. 4.* Bachov. *ad Treutler. Vol. 1. D. 1 th. 6. lit. d.*

(*e*) *l. ult. C. de pact. pign.* Quam tamen Conſtitutionem Dd. notabiliter limitant non procedere in pacto hoc, *ut non ſoluto intra certam diem debito, res juſto precio æſtimanda, creditori empta ſit,* ut ex reſcripto Divorum Severi & Autonini, tradit Martianus *in l. 6. §. ult. ff. de pignor.* Cujus textus occaſione, ſunt qui ſtatuant argumento à contrario ſenſu ducto, quod Marciani temporibus, atque ita jure *Digeſtorum* æquè ac jure *Codicis*, pactio commiſſoria in pignoribus

repro-

reprobata fuerit: alioquin (inquiunt) quid attinebat de eâ conventione tractare, quæ & juſti precii mentionem adderet, & illam juſti precii definitionem in id tempus conferret, quo pecunia ſolvi debuiſſet? *gloſ. in d. l. fin.* Dan. Moll. *2. ſemeſtr. 34. Treutl. vol. 2. D. 1. theſ. 6. lit. d.* Ex adverſo, quod *Digeſtor.* jure damnatio hæc commiſſoriæ conventionis non fuerit cognita, veriſimilius videri debet, ideò, quod nulla lex adducatur prohibitoria eo jure, quæ regulam ponat prohibitoriam; contrarium ergo diſpoſitum fuiſſe credendum nō eſt, *arg. l. 1. ff. de teſt.* Comprobatur hoc: quia notiſſima erat & generalis regula, conventa eſſe ſervanda: Unde ſanè tam notabilis ſpecies improbans conventionem, debuiſſet à JCtis perſpicuè tradi, *juxta l. item apud Labeonem 15. §. 26. ibi, ea quæ notabiliter fiunt niſi ſpecialiter notentur, videntur quaſi neglecta, ff. de injur.* Videatur denique Pinell. *ad. l. 2. C. de reſcind. vend. in ſecund. part. n. 27.* ex ſingulis ferè verbis *d. Conſtitut.* probans id quod intendo. Quo poſito, facili negotio adverſæ parti obviatur. Vel, quod hoc argumentandi genus à contrario ſenſu, præſertim ex reſponſis JCtorū ad ſingulares caſus, ſolidum non ſit: vel, quod eo loco ſuſpecta videri poſſit Triboniani manus, textum ad *d. l. fin. C. de pact. pign.* accommodantis, Bacchov. *ad Treūtl. Vol. 2. D. 1. th. 6. lit. d.* Vel denique, quod pactum hoc, *ut, ſi intrà certum tempus pecunia ſoluta non ſit, jure emptoris poſſideat creditor rem juſto precio tunc æſtimandam*, longè diſtet à pacto commiſſorio, ut demonſtrat. Hotomann. *in epit. ff. de pignor.*

(*f*) propter nimiam, quæ ineſt captionem: cum ſæpè debitores pro parvâ pecuniâ, quam, fortè egentes, mutuam acceperunt, pretioſis pignoribus defraudentur. Nam quidvis etiam iniquium paciſcuntur qui egent, dummodo impetrent nummos, quibus præſentem ſuam inopiam ſublevent, ſeque ex difficultatibus extricent, aut etiam ut carcerem evadant, ſecuri de futuro, tantò facilius redhibitum iri pignus ſperantes, quanto minor apparet pecuniæ ſumma, pro qua pignus datum eſt. Hæcque vera ratio prohibitionis conjicitur ex *d. Conſt.* unanimi ferè conſenſu Dd. niſi, quod Ant. Fab. *de err. Pragm. decad. 21. error. 1. & 2.* contra communem ſtatuat, pactionem commiſſoriam in pignoribus, ſecundum rectam juris normam intellectam, potiùs favorabilem & utilem ſemper fuiſſe debitori, quippe cujus poteſtate, ſolutâ pecuniâ, pignus (ut *lit. d.*

dictum

dictum) recuperaverit: neque improbationis cauſam fuiſſe eam quam adduxi, ſed combinationem duorum contractuum incompatibilium, atque ita contradictionem implicantium, ut plenè deducit *d. loc.* Sed utumque reprehenditur & refutatur à Bacchov. *ad Treutl. vol. 2. D. 1. th. 6. lit. d.*

V.

Atque hæc Conſtantini Sanctio in tantùm ampliatur, ut, licet conventum ſit de dominio non quidem pleno, creditori acquirendo, ſed ita, ut in caſum non ſolutæ ſtatuto die pecuniæ, pro feudo fundum poſſideat creditor: (*a*) vel, etiamſi ex intervallo, (*b*) aut in favorem tertii, puta fideiuſſoris, appoſita; (*c*) aut denique juramento vallata ſit huiuſmodi pactio, (*d*) nullarum tamen virium eſſe perpetuò cenſatur.

(*a*) ex ſententia Gerardi in *c. 1. de Feud. dat. in vic. l. commiſſ. 1. F. 27.* At Oberto contrarium placet *c. pen. de Capitan. qui cauſ. vend. 2. F. 51.* Uterq; & rationes habet ſuas, & habet aſſeclas. Gerardũ tuetur lex Conſtantini, & ſpecies ęquitatis; ne debitores precioſis pignoribus pro minore pecunia defraudétur: Deinde & altera ratio quæ *d. c. 1.* allegatur: quod feudũ hoc caſu ſub prætextu pecunię acquireretur, cũ potiùs honore & amore domini ſit acquirendum. Atque ita cum Gerardo ſentiunt Borcholt. *de Feud. lib. 1. c. 8. n. 41.* Roſenth. *in ſynops. c. 6. concluſ. 15. & 26.* Vultei. *de Feud. lib. 1. c. 5. n. 55. ant. fin.* quibus ſubſcribo. Pro Oberto facit 1. Jus conſenſionis non vi aut metu expreſſæ. 2. Quod debitor hoc caſu non totum dominum à ſe abdicat, ſed retinet dominium, ut vulgò vocant, directum. 3. Quia jure receptum, ut feudum poſſit emi præſenti pecuniâ; quid ni etiam lege commiſſoriâ conſtitui poſſit? & rationes aliæ non omnino aſperandæ, quas tamen brevitatis cauſſa prætereo, adducuntur ab Hotomann. *ad d. tit. 27. lib. 1. Feud.* quibus ipſe permotus affirmativam Oberti ſententiam amplectitur. Sed Zaſ. *part. 12. n. 23.* & Rudolph. Schrad. *p. 5. de feud. c. 1. n. 4. & 5.* diſtinctionis fœdere conciliant haſce ſententias.

 (*b*) Ra-

(*b*) Ratio dubitandi: quod cauſa reprobationis (de qua *theſ. præced.*) ceſſet, quando jam acceptâ pecuniâ, ex intervallo commiſſoriam legem dicit debitor, ceſſet, inquam, ſublevatâ jam inopiâ, & ſuperatis difficultatibus, aſperitas illa & violentia, quæ egentes, quidvis etiam iniquum, ut paciſcantur, adigere ſolet: unde non pauci Dd. hoc caſu admittunt commiſſoriam legem, quos refert & ſequitur Neguſant. *de pignor. quart. part. princ. nūm. 6.* Fabian. de Mont. *tract. de empt. vend. 7. quæſt. princ. num. 11.* freti textu *l. 34. ff. de pign. act.* Ratio verò decidendi fortior petitur ex generalitate *d. l. fin. C. de pact. pignor.* quæ novum jus introduxit indiſtinctè improbando pactum hoc: Et, quod, ſive ponamus poſtea conventum de pignore, ſive etiam pignori antè dato poſtea hanc conventionem adjectam fuiſſe, perpetuò hæc ratio improbandæ hujus conventionis militet, quod debitor exactionem metuens, facilè, ſicut à principio, in hanc pactionem conſenſurus ſit. Bachov. *ad Treutl. vol. 2. D. 1. th. 6. lit. d.* Nec deeſt quod ad *d. l. 34. ff. de pign. act.* reſpondeatur, ut videre eſt apud Pinell. *in rubric. C. de reſc. vend. p. 2. cap. 1. num. 30.* Molin. *tract. de uſur. n. 363.*

(*c*) Solennis illa exceptio adhiberi ſolet à Dd. *ad d. l. fin. C. de pact. pign. Niſi in favorem tertij factum proponatur gloſ. in d. l. fin.* Bart. *in l. quamvis, ff. de ſolut.* & plures alii, quos citat & ſequitur Neguſant. *de pignor. 4. princ. part. num. 7.* Cujus exceptionis & probationem, & exemplum deſumunt ex *l. ult. ff. de contrah. empt.* Contra hos diſputat Ant. Fab. *de error. Pragm. decad. 21. error. 5.* ita, ut dicat, ex ipsâ hâc *l. ult.* quæ unicum iſtius limitationis eſt fundamentum, ſententiam iſtam Dd. infirmari: quod ſcilicet Scævola ita reſpondeat, contractam eſſe obligationem emptionis, ſi non ut in cauſam obligationis, ſed, ut emptor haberet conventum ſit: quæ quidem ita accipit, ut ex adverſo inde inferat, nullius momenti futuram conventionem, ſi hoc inter debitorem & fidejuſſorem actum ſit, ut ob non ſolutam creditori pecuniam, fidejuſſor pignora haberet in cauſam obligationis, id eſt pignoris: quod ſcilicet pactio iſta implicaret contradictionem, quæ & pignoris, & emptionis obligationem induceret. Sed nimis apertè labi hic Fabrum, dicit & dedemonſtrat Bachov. *ad Tr. v. 2. D. 1. theſ. 6. lit. d.* Et videtur con-

tra

tra communem commodius dici poſſe quod in *d. l. fin.* JCtus agat magis de quæſtione *voluntatis* quam *poteſtatis*, nempe de cognoſcendo, quid inter partes conventum cenſeatur, non verò an contrahere potuerint: nec enim Scævola jure *Digeſtorum* potuit dubitare, an ibi pactum legis commiſſoriæ in pignore valeret, ſiquidem tum temporis nondum antiquata erat lex commiſſoria in pignoribus, quam primus (ut *th. prec.* probatum) antiquavit Conſtantinus *in d. l. fin. C. de pact. pign.* quæ lex vel Conſtitutio, cum Creditoribus legem commiſſoriam exercentibus, ſit infeſta; fidejuſſor autem quando eam quantitatem ſolvit quam pro alio promiſit, ex cauſa mandati non tam fidejuſſor, quam creditor ſit, *arg. l. 11. ff. de V. S.* nihil impedit, quo minus ſtatuatur, prohibitionem *d. Conſt.* de pacto commiſſorio cum creditore inito, loquentis, verificari etiam in fidejuſſore, maximè, quia differentiæ ratio ſufficiens inter creditorem & tertium hactenus dari non potuit: neque illa ſatis idonea, quod fidejuſſor, ceſſante debitore exactus, creditor neceſſarius videatur: quia non propterea contra officiũ, & cum injuriâ debitoris rem pigneratam in ſe transferre debet: ac cum plerumque cauti creditores ſoleant exigere fidejuſſores, beneficium legis hanc conventionem damnantis hâc ratione eluſorium & inane reddi poſſet, Molin. *de uſur. num. 357. cum ſeqq.* Pinell. *in rubric. ad l. 2. C. de reſc. vend. p. 2. cap. 1. num. 31.* Coll. Jur. Arg. *ff. de pignor. th. 15.* Bachov. *d. loc.*

(*d*) quod jure Civili indubium, *arg. l. 5. C. de ll.* Sed & Canonibus idem obtinere ſtatuit Cujac. *ad cap. 9. & 28. extr. de jurejur.* motus *c. pen. de pignoribus.* De cujus tamen ſententiæ veritate dubito. Si enim juramentum non vi, non dolo, ſed ſponte præſtitum, nec in alterius præjudicium redundans, nec vergens in diſpendium ſalutis æternæ, eſt ſervandum; (quam regulam non negat Cujac.) quidni etiam hoc jusjurandum quod legi commiſſoriæ adjicitur, ſervari debeat, quantumvis alioquin contra leges ſit? Gail. 2. O. 40. *num.* 4. Coll. Jur. Arg. *ff. de pignor th. 15.* Rittershuſ. *de differ. Iur. Civil. & Canon. lib. 3. cap. 4.* ubi ſolutionem ſuppeditat ad Cujacii fundamentum.

VI.

Objectum legis commiſſoriæ, ſunt res in principalem contractum emptionis deductæ, cum ſuis acceſſoriis, fructibus, commodis & damnis, quæ hinc inde præſtanda veniunt: quemadmodum in effectu dicetur.

VII.

Forma commiſſorii pacti requirit, ut *in ipſo contractu* *(a)* agatur inter contrahentes, quod res *debeat eſſe inempta*, *(b)* duabus conditionibus. Unâ, quam verba exprimunt; *ſi pecunia ſoluta non erit.* *(c)* Alterâ, præter verba, ex legum, & contrahentium ſententia, videlicet, ſi peccuniâ non ſolutâ *venditor lege ſuâ uti velit*, *(d)* id eſt, declaret ſe velle rem inemptam eſſe.

(*a*) quo tempore generaliter contrahentes legem venditioni dicere poſſunt qualem volunt, *per vulg.* ex intervallo vero ſi adjiciatur pactum commiſſorium, neque quoad reſciſſionem contractus, neque quoad reverſionem dominii ipſo jure, quicquam operabitur, adeoque nomen commiſſoriæ conventionis vix merebitur: hæc ideò, quod poſt perfectam venditionem, ſecutamque traditionem, non niſi integris, aut in integrum reſtitutis omnibus, ab emptione diſcedi poſſit, ne quidem mutuo conſenſu, *l. ab emptione 58. ff. de pact.* vid. quæ eleganter tradit Vaſqu. *illuſtr. contr. lib. 6. cap. 69. num. 7.* Gomez. *var. reſolton. 2. cap. 2. num. 30. ant. fin.* Tyraquell. *tom. 3. de retr. convent.* §. *1. gl. 7. num. 4.* allegans *gloſ. in d. l. ab emptione 58. verb. cogaris, ff. de pact.* quam gloſ. perpetuò mente tenendam monet *Ang. ibid.* & commendat Bald. *in l. 2. C. comm. de leg.* Salycet. Phil. Dec. *in l. traditionibus 20. C. de pact.* Paul. Caſtr. *in l. 1. in fin. C. de donat.*

(*b*) in-

(*b*) inempti, & invenditi, voces ſunt ſolennes in leg. commiſſoria, ut conſtat ex *l. 4. ſ. l. ult. ff. h. t. l. 38. ff. de minor. l. 6. §. 1. ff. de contrah. empt. l. 6. §. 1. ff. de divers. & temp. præſcript. l. 10. §. 1. ff. de reſc. vend.* non tamen ſunt formales, ſed ſufficiunt (nudis namque verbis vix impønenda lex eſt, *l. 2. C. comm. de leg.* Molin. *tract. de uſur. num. 365.*) verba æquipollentia: ut ſunt omnia, quæ important contractus reſolutionem directò & ipſo jure, ut eleganter & late deducit Molin. *in conſuet. Pariſ. tit. 1. de fiefs. §. 23.* (in editione vetuſt.) *gl. 2. n. 11.* ſubiiciens, notandum eſſe, quod verborum directorum & ipſo jure reſolutivorum, quædam ſint directa & reſolutiva ex propriâ ſui formâ & figurâ, ut illa; res ſit inempta, vel invendita, de quibus in *alleg. ll.* quædam verò ſint directa & reſolutiva per antecedens neceſſarium, ut ea quæ executionem facti important, & ſic neceſſariò reſolutionem ipſo jure præſupponunt, pro ut iſta; quod ſi non fuerit ſolutum, liceat venditori rem vindicare, aut etiam vendere &c. Et eſt ratio reddita à Gothofred, ad *l. 2. ff. h. t. lit. t.* quod expreſſo effectu, ipſum quoque efficiens cenſeatur expreſſum: ac qui vult conſequens, is utique & antecedens neceſſarium ad illud voluiſſe ac diſpoſuiſſe intelligatur, *l. illud, ff. de acq. vel omit. hered.* At quid ſi pactum concipiatur non per eiusmodi verba, pro ut dixi, merè directa, ſed ita, quod res tradita ad venditorem debeat reverti, vel, quod non ſolutâ pecuniâ à venditione recedendum ſit, cum ſimil. quæ inflexa vel obliqua ſunt verba, ut demonſtrat Tiraquell. *in l. ſi unquam, C. de revoc. donat. verb. revertatur, n. 5. & 8.* Bart. & Salycet. *in l. 3. C. de pact. int. empt. & vend.* Fab. de Mont. Sanct. Sabin. *in tract. de empt. vend. in 7. q. princ. col. 5. verſ. ſecundò quæro,* quæritur, an pactum commiſſorium hoc cenſendum ſit? Molin. *d. loc. n. 14.* ita concludit: quia hîc apparet ſatis de intentione contrahentium, qui ad reſolvendum contractum iſta verba voluerunt appoſita, per ea non ſecus ac in diem addictione ſolutionem induci, legemque commiſſoriam rectè conceptam eſſe per *text. l. ſiquis hac lege 41. in princ. ff. de R. V.* quod tamen ab eodem Authore *in tract. de uſur. n. 364.* videtur reſtringi ad commiſſoriam impropriè ſumptum: à quâ reſtrictione non multum recedit Neguſant. *de pignor. membr. 3. p. princ. 4. n. 2.* ſtatuens: quod ſi pactum concipiatur per verba obliqua, quæ non important retranslationem dominii ipſo jure in venditorem, ſed requiritur re-

traditio vel reſtitutio rei, & ſic factum hominis, tunc non dici pactum legis commiſſoriæ, ſed pactum ſimile pacto legis commiſſoriæ, ut declarat gloſ. *in text. l. 1. verb. pertineret, & in l. 3. C. de pact. int. empt. & vend. compoſ.*

(*c*) *l. 2. l. 4. pr. l. 5. ff. h. t. l. 6. §. 1. ff. de contr. empt.* ſolutionem intelligo non modò veram, cum naturaliter numeratur pecunia *l. ſolutam. 49. ff. de ſolut.* ſed & eam quæ modo quodam, ſeu quaſi ſolutio dici conſuevit, ut eſt compenſatio *l. 4. ff. qui pot. in pign. t. t. ff. de compenſ.* Acceptilatio, *t. t. ff. de accept. l. 4. C. de transact. §. 4. Inſt. quib. mod. toll. oblig. l. 7. §. 1. ff. de lib. leg.* novatio *l. 21. §. 3. ff. de ann. leg.* omnis deniq; liberatio, *l. 54 ff. de ſolut.*

(*d*) *l. 2. 3. 6. princ. & §. ult. ff. h. t.* Ratio huius peti poteſt, 1. ex *fine conventionis*, quam totam ad utilitatem venditoris in pecunia ei ſolvenda comparatam eſſe, apparet *ex dd. ll.* 2. Ab *iniquo* & *abſurdo*, quæ pars attingitur in *d. l. 2.* Nam ſi res poſita erit in arbitrio emptoris, ut pecuniâ non ſolutâ res fiat inempta, ſi velit; eveniet, ut, quotiescuncque illi viſum erit, res inempta fiat; eſt enim in eius poteſtate non ſolvere: hoc amplius, ut ſi res interim perierit, non ſit periculum eius, ſed venditoris: quorum utrumq; & *iniquum eſt*, & *abſurdum*. *Iniquum* & contra ius, ut ſit in poteſtate obligati ne debeat, efficere, *l. 2. ff. de eo quod cert. loc. l. 7. princ. ff. de contrah. empt.* Contra ius & illud, ut contractâ emptione periculum rei venditæ ad emptorem non pertineat, *l. 1. C. de peric. & comm. rei vend. §. cum autem, Inſt. de empt. vend.* *Abſurdum* autem; tum, ut morâ ſuâ, & delicto conſequatur emptor, ne teneatur; id eſt, ut mora ſua ei proſit, quæ omnibus nocere debet, *l. in condemnatione. §. unicuiq; ff. de R. I. l. 37. ff. mandat.* tum etiam, ut id quod in venditoris favorem introductum, in ipſius iniuriam torqueatur contra *l. 6. Cod. de ll.*

VIII.

Accidunt huic pacto: quod fiat, 1. vel adiecto die, (*a*) vel ſine die: (*b*) 2. item acceptâ precii parte, (*c*) vel non acceptâ: (*d*) 3. Interdum etiam ſic, ut arrharum nomine quid detur venditori, (*e*) vel non detur: (*f*) 4. Aut etiam, ut fructus interim percepti, lucro cedant emptoris, in caſum quo fundus inemptus erit: (*g*) 5. vel denique, ut,

ut, ſi propter conditionem exiſtentem, venditor ad ſe reverſum fundum vēdiderit alii, quantò minoris eum vendiderit, id à priore emptore exigat. (*h*)

(*a*) *l.2.l.4.princ.l.5.ff.h.t.l.6.§.1.ff.de contr.empt. l.traiectitiæ 23.ff. de O. & A.*

(*b*) quamvis ubiq; ferè in iure præfixa ſit & expreſſa certa dies ſolutionis, à qua præfinitione incipit & concipitur illud pactū; tamen illa præfixio diei, & illa formula concipiendi dicti pacti, non eſt de forma; quia licet fuerit omiſſa, tamen nihilominus eſt pactū commiſſorium, ut ex preſſim decidit Bald. *in repetit. l. AEmilius, in princ.n.12. ff.de minor.per l.ſi quis hac lege.41.princ. ff. de R. V.* & faciunt huc rationes Molinæ. *in conſuet.Paru.tit.1.de fiefs.* §.23. (in editione vetuſt) *n.12.in fin.& n.13.*cui ſubſcribit Coll.Jur.Arg.*ff.h.t.th.5.*

(*c*) *l.38.princ.ff.de minor.l.3.C.de pact.int.empt. & vend. compoſ.* de cuius effectu vid. *th.10. lit.e.*

(*d*) *l.2.4.5.ff.h.t.l.6.§.1.ff.de contrah.empt.*

(*e*) *l.6.princ.l.8.in princ.ff.h.t.l.1.C.de pact.int.empt.*

(*f*) ut paſſim *ff. h. t.*

(*g*) pacto hoc effici poſſe receptiſſimum eſſe teſtatur Ant. Fab. *de error.Pragmat. decad.22.err.2.* ipſe tamen improbat, ſecundum id quod ſæpius inculcavit, conventione fieri non poſſe ea quæ ſunt impoſſibilia, in quorum genere potiſſimum illa ſunt, quæ implicant contradictionem; ut in hoc caſu; fundum fieri inemptum, & fructus iure emptionis retineri. vid. Reſp. Bachov. *ad Treut. vol. 1. D. 28. th. 9. lit. d. in fin.*

IX.

Effectus legis commiſſoriæ, alii ſunt intra tempus conditionis, alii conditione pacti exiſtente. Intra tempus conditionis, effectus principaliores tres ſunt. Primus in re ipſa: quod, cum pura ſit venditio, (*a*) emptor interim intelligatur rei traditæ verus dominus. (*b*) Alter in fructibus atq; commodis: quòd medio tempore, antequam lex committitur, hæc omnia venditor ſua ſibi, ſuoq; jure faciat. (*c*) Poſtremus commiſſoriæ effectus concernit in cōmoda & pericula: quòd interim illa emptori incūbāt. (*d*)

(*a*) nec

(*a*) nec enim conditio ipſi venditioni, (ut putavit Sabinus) ſed eius diſſolutioni adiicitur, ex recepta aliorum JCtorum ſententia, Duaren. *princ. ff. h. t.* Et hoc eſt quod dicit Ulpianus : ſi res lege commiſſoriâ veneat, emptionem, perfectam ſc. magis reſolvi ſub conditione, quam ſub conditione contrahi, *l. 1. ff. h. t.* conſentit Paulus *in l. 2. §. Sabinus, ff. pro emptor.*

(*b*) hoc cum diſtinctione : ut, ſiquidem venditor dominus rei traditæ non exiſtat, uſucapiendi conditio ad emptorem interim transferatur, *l. 2. §. 3. ff. pro empt. junct. l. 1. ff. h. t. arg. l. 2. §. 1. ff. de in diem addict. l. Clavibus, ff. de contrah empt.* Sin verò dominium venditoris fuiſſe noſcatur, tum demum iuxta theſin, idipſum in emptorem tranſeat, & quidem verè, *arg. l. 31. ff. de A. R. D. §. 42. Inſt. de R. D. l. ſi quis 41. princ. ff. de R. V. l. ubi autem 4. §. ſed & Marcellus 3. ff. de in diem addict. l. 2. §. 3. & 4. ff. pro empt.* Duaren. *ff. h. t. pr.* Felic. de Sol. *lib. 1. de cenſ. c. 6. n. 9.* Coll. Jur. Arg. *ff. h. t. th. 3.* Bachov. *ad Treutl. vol. 1. D. 28. th. 9. lit. d.* Hancque communem quidem omnium ferè Doctorum, ſuo tamen judicio falſam ait opinionem Vaſq. *lib. 6. illuſtr. controverſ. c. 69. n. 1.* adſtipulatore ex paucis Donell. *ad l. 20. C. de pact. n. 10.* Sed, ut videtur, ipſum potius Vasquium ac Donellum, quam Doctores, fundamentum aſſertionis de ficit : nec enim probatum hactenus ab iis, quod is, qui rem ſuam ſub lege commiſſoria venditam tradit, non habeat fidem de precio, & ideo dominii translatio ceſſet, *per text. §. 41. Inſt. de R.D. l. 19. ff. de contrah. empt.* quin magis, ſemper lege commiſſoriâ adiectâ fidem haberi de precio, probabile eſt, propter *l. 5. ff. h. t.* & aliàs quoque, quando tempus indulgetur, & ſolutioni præfigitur terminus, idem eſſe probat poſt gloſ. ordinar. *in l. in civile 12. C. de R. V.* Frid. Tilem. *p. 1. diſp. 24. th. 31.* Schneidevv. *ad d. §. venditor, Inſt. de R. D. n. 5.*

(*c*) *l. 5. ff. h. t.*

(*d*) *l. 2. in fin. ff. h. t. §. cum autem, Inſt. de empt. vendit. l. neceſſario, ff. de peric. & comm. rei vend.* iuxta regulam iuris : Eum qui commoda ſentit, in commoda quoque ſentire debere, *l. 10. ff. de R. I.*

X.

Exiſtente conditione (*a*) commiſſoriæ conventionis *effectus* hi ſunt. 1. Quod pecuniâ nonſolutâ, (*b*) ſiquidem

quidem venditor lege ſuâ uti velit, (*c*) reſolvitur contractus, (*d*) cum ſuis acceſſoriis: (*e*) 2. dominium ad venditorem revertitur ipſo jure, & ſine retrotraditione: (*f*) 3. Et deniq; paratæ ſunt tam perſonalis, (*g*) quam realis, (*h*) actiones venditori, (*i*) pro diverſitate caſuum, quibus hanc, vel illam intentari conveniens eſt.)

(*a*) exiſtit autem conditio, non eo ipſo die, in quem ſolutio collata fuit; hic enim totus arbitrio ſolventis relinquitur, §. *2. verſ. at ne eo quidem ipſo die, Inſt. de V. O. l.41.§.1.l.42.l.118.§. 2.ff. de V. O.* §. *pen. Inſt. de inutil. ſtip.* Sed tùm demum, quando præſtitutus ſolutioni dies omninò præteriit, *l.38.ff. de minor. & dd. ll.* Etſi non interpellatus à venditore, pecuniam non obtulerit emptor, *l. 4. §. ult. ff. h. t.* Quod jus & ad omnes in diem obligationes pertinet, ut in his, ipſo diei lapſu, mora fieri intelligatur, *l. magnam C. de contr. & commit. ſtip.* Interpellat enim, ut noſtris fandi mos eſt, dies pro homine, & celeri curſu feſtinans, debitori triſte nuncium, niſi aurum tinniat, prædicit, juxta illud Ovid.

Qui puteal, Ianumq; timet, celeresq; Calendas,
Torqueat hunc æris mutua ſumma ſui.

Quod ſi verò ſine appoſitione certi temporis, commiſſoria lex ſit dicta, veluti *Si pretium non ſolverit emptor, fundus inemptus eſto,* non ante emptorem incidere in pœnam commiſſi, quam venditor egerit, & litem conteſtatus fuerit fundi recipiendi cauſa, ſcribit Cuiac. *tr. 7. ad Afric. in l. 23. ff. de O. & A. in fin.* & ſequitur Coll. Jur. Arg. *ff. h. t. th. 6.*

(*b*) intellige, non ſolùm quando pecunia planè ſoluta non fuit, ſed etiam, quando non fuit iuſtè & legitimè ſoluta, per reg. quod paria ſint non fieri, & non ritè fieri, *l. 6. ff. qui ſatisd. cog.* Juſtè autem riteq; fieri ſolutio quæ dicatur, hoc ex variis, maximè autem (ut cætera præterea) & præcipuè ex præſtandi tempore, præſtandi loco, & quantitate præſtationis æſtimandum venit. Tempus, determinationem habet communiter ex conventione partium, quibus invitis, nec extenſionem patitur, neq; etiam reſtrictionem. Non extenſionem: ſicut enim generaliter receptum, quod

poſt diem non rectè ſolvatur, *l.* 12. §. 1. *ff. de V. S.* §. 34. *verſ. tempore, Inſtit. de act.* unde & Calliſtrat. ſolidum, inquit, non ſolvitur non minus quantitate, quam die, *l. ſolidum, ff. de ſolut.* ita in leg. commiſſ. aliiſque obligationibus, quibus dies & pœna eſt appoſita, ſpeciatim, & in tantùm hoc obtinet, ut nec moræ purgationi locus ſit, *l. trajectitiæ in fin. ff. de O. & A. l. Celſus ait, ff. de recept. arbitr. l. magnam, ibi obnoxius, Cod. de contrah. ſtipulat.* propter ſolicitam ſcilicet proviſionem contrahentium, & enixam circa obligationem voluntatem, quâ id actum, ut qui ſemel ad diem non ſolutâ pecuniâ in pœnam incidit, ſolvere ſe ab ea non poſſit, ne alioquin & dies & pœna fruſtra adſcribatur, ut evincitur ex *d. l. Celſus.* & facit huc quod Baldus. *in l. AEmilius, ff. de minor. num.* 18. Lex commiſſoria, inquit, abſorbuit contractum, & ſic ſecum traxit executionem contractus abſumptione; ergo nullum precium, nulla oblatio, nec conſequenter moræ purgatio, Bartol. *in l. Si inſulam num.* 4. *ff. de V. O.* Franc. Aret. *in l. qui Romæ.* §. *Callimachus, ff. de V. O.* Cuiac. *in tract.* 7. *ad Afric. in explicat. d. l. trajectitiæ.* Ferret. *tract. de mor. num.* 57. Borch. *tract. de V. O. cap.* 7. & 8. *num.* 189. Arum. *de mor. cap. ultim. num.* 8. Reſtrictionem quoque determinatum tempus invitis partibus non patitur, ideoque fruſtrà ante diem petitur, §. *omnis, Inſt. de V. O.* fruſtrà etiam ante diem creditori ſolvitur invito, *l. Si ſoluturus.* 39. *l. qui decem* 72. *in princ. ibi ille ſine juſta cauſa accipere recuſavit, & l. creditor* 102. *ff. de ſolut.* Æmilius Ferret. *ad l. ſtipulatio iſta habere licere,* §. *inter incertam, ff. de V. O.* Cuiac. 23. O. 23. Vigel. *in method. Iur. Civil. lib.* 23. *cap.* 9. *exc.* 33. *replic.* 1. *duplic.* 1. Borch. *de V. O. cap.* 6. *num.* 33. Nobil. & Ampliſſ. Dn. Præcept. & Promot. Bocer. C. 4. D. 19. *th.* 41. Coll. Jur. Argent. *ff. de ſolut. theſ.* 13. *num.* 10. Unde conſequitur: quod ſi ante diei quidem in quem lex commiſſoria concepta erat, adventum, per venditorem factum eſt, quo minus precium ſolvi poſſet, poſtea verò venditore accipere parato, emptor in mora ſit, venditor, niſi quid eâ re dolo fecerit, lege ſuâ adverſus emptorem rectè utetur. *argum. l.* 51. *ff. de act. empt.* Quemadmodum autem tempus juſtum, ita & locum opportunum, (de quo Donell. 16. *comm. cap.* 11.) & debitæ quantitatis integram præſtatio-

ſtationem exigit ſolutio, Dn. Bocer. *Claſſ. 4. D. 19. theſ. 31.* Si modò legitimæ ſolutionis vim obtinere debeat. Non ergò excuſat emptorem, ſi vel alio, quo debebat, loco ſolvere paratus fuerit; vel minima etiam precii pars poſt diem adhuc perſolvenda reſtet, Vigel. *lib. 5. meth. jur. contr. reg. 12. except. 17.* adeò, ut etiam ob unicum nummum, qui adhuc deeſt, commiſſoriam exerceri poſſe tradat Bald. *ad rubric. C. de contr. empt. num. 18.* Frid. Tilem. *p. 1. diſp. 24. theſ. 20.* quod tamen Peig. *de pact. retrov. cap. 15.* ad eum caſum vult reſtrictum, quando emptor de induſtria ſciens prudensque ita ut dictum, non ſolvit, ſecus ſi per errorem calculi; tunc enim tam exiguum defectum minimè nociturum autumat. Contrà diſputat Tiraquell. *tom. 3. de retract. convent.* §. 4. *gloſſ. 6. num. 31.*

(*c*) eſt enim, (ut ſupra latius expoſitum) in venditoris adhuc arbitrio poſitum, malitne valere, vel reſcindi contractum: Electione autem ſemel factâ, variare non licet, *l. 4. §. 2. l. 7. ff. h. t. l. 4. C. de pact. int. empt.* cum electione jus quæratur emptori, quod variatione venditoris illi interverti nequit, Weſenbec. *in par. ff. h. t. vid. theſ. 12. lit. a.*

(*d*) *l. 2. ff. h. t.* & ſicut conditio ſuſpenſiva hoc operatur, ut eâ exiſtente, retrò contractus purè celebratus fuiſſe credatur: ita ex adverſo facit hæc conditio reſolutiva, ut retrò nihil actum, adeòq; nunquam contractus celebratus fuiſſe videatur, *l. 19. ff. de uſurp. & uſuc.*

(*e*) *fructus* ergò quos emptor ſibi interim percepit, ex quo reſolutâ venditione titulus defecit, retinere amplius non poteſt, *l. 4. pr. l. 5. ff. h. t.* licet de hiſce reſtituendis nihil ſpecialiter convenit, *dd. ll.* quòd inſuper æquum ſit, nihil penes eum reſidere ex re, in qua fidem fefellit, *d. l. 5.* Quanquam, uti aliàs abundans cautela non nocet, eaq; quæ ipſo jure inſunt, omnis dubitationis tollendæ cauſa contractibus ſæpè inſeruntur, *l. 56. pr. ff. mandat. & arg. l. ult. §. 1. ibi: & venditor ea prædia veniſſe nollet &c. ff. de reſc. vend.* ita nihil officit nominatim in lege commiſſoria exprimi, ut fructus, quos interim emptor percepit, re inemptâ factâ reſtituantur, *l. 6. §. 1. ff. de cōtrah. empt.* quæ tamen reſtitutio ceſſat, ſi jam partem aliquã precii

dedit emptor: ideò, quod, cum hoc caſu datum precium perdat, ut mox dicetur, humanitatis ratio ſuadere videatur, ut viciſſim fructus lucretur, *l. 4. §. 1. ff. h. t.* niſi aliud nominatim inter contrahentes actum. *Arrharum* etiam, vel alio nomine ſi quid dederit emptor, reſoluto contractu perdit, *l. 6. pr. l. 8. pr. ff. h. t. l. 1. C. de pact. int. empt. l. 25. pr. ff. de petit. her.* duabus id de cauſis: tum, quod reſciſſa emptio in principali, non poteſt tenere in arrha tanquam acceſſorio ad eius repetitionem. tum etiam in pœnam moræ à parte emptoris commiſſæ, Weſ. *in par. ff. h. t.* Unde reſultat aliqua differentia inter legem commiſſoriam, quæ, ut dixi, amiſſionem arrharum operatur, & addictionis in diem, in qua id iure traditum non eſt, nec immeritò; quia in hac nulla culpa emptoris eſt, ſi alius meliorem conditionem adferat; ideo nullum delictum quod pœnam invitet: cum non ſit pœna niſi delicti coercitio, *l. aliud eſt fraus, ff. de V. S.* Quod contra fit in emptione reſolutâ ex lege commiſſoriâ, ex qua ideò committitur conventio; quia emptor venditorem fruſtratus pecuniam ſuâ die non ſolvit. Illud poſtremò utiliſſimè hic quærit Gothofred. *ad l. 1. verb. reſolvi, ff. h. t.* an id quod ob contractum, laudimiorum, vel gabellarum nomine, domino, fiſcove ſolutum, per condictionem repeti poſſit contractu ad irritum ſic deducto? Ita placet Petr. de Bell. Pert. *in l. fin. §. ſed quia, C. comm. de leg.* Paul. de Caſtr. *in l. ab emptione 58. ff. de pact. num. 9. & in l. 1. C. quand. lic. ab empt. diſced. fin. col.* Bald. *in l. 20. C. de pact.* & moventur ratione: quod reſolutio iſta retrotrahatur ad tempus contractus, ac ſi is nunquam celebratus fuiſſet, *l. 19. ff. de uſurp. & uſuc.* adeòq; omnes eius ceſſent effectus *l. 11. §. 1. ff. qui pot. in pign.* Contra ſentit Gomez. *var. reſol. tom. 2. cap. 2. num. 31.* & Coll. Jur. Arg. *ff. h. t. theſ. 13.* hoc fundamento: quod contractus fuit purè & ſimpliciter celebratus, & ſemel valuit, & fuit perfectus, ac per conſequens ius quæſitum domino fiſcove, quod ſine proprio facto illis auferri vix poteſt, *arg. l. ult. ff. de pact. l. 11. ff. de R. I.* atque ita in terminis quoq; tenet Bald. *in l. fin. §. fin autē, C. comm. de leg.* hoc amplius ſubiiciens: quòd ſi gravatus reſtituere rem ſub cõditione, eam vendat interim, valeat alienatio, debeaturq; gabella, licet poſtea adveniente conditione reſolvatur cõtractus & alienatio: quod defẽdit

Plat.

Plat. *in l. ſancimus 4. C. de conſul. & non ſparg. &c. lib. 12.* & videtur aſfirmantium rationi, quod reſolutio retrotrahatur, ita obviari poſſe, quod intelligi poſſit illud reſpectu contrahentium, non verò reſpectu fiſci vel alicujus tertii, ut animadvertit Gomez, & Coll. Jur. Arg. *dd. locis.*

(f) quod à contrario ſenſu probat *l. ult. ff. h. t.* & apertius *l. 5. ff. eod. & l. 4. C. de pact. int. empt. & vendit & fac. arg. l. 41. princ. ff. de R. I.* & hæc eſt communiſſima Dd. ſententia *in l. 20. C. de pact. & in d. l. 4. C. d. t.* Bart. *in l. in diem, ff. de aq. pluv. arc.* Dec. *conſ. 187. n. 4.* Aret. & Alex. *in l. qui abſenti, §. 1. ff. de acq. poſſ.* Tiraq. *tom. 3. de retr. convent. §. 1. gl. 7. n. 13. cum ſeqq.* Duaren. *ff. h. t.* Mynſing. *cent. 6. O. 69. n. 3.* Donell. *16. comm. c. 19.* Coll. Jur. Arg. *ff. h. t. th. 10.* Quod ſanè mirum videri poſſit, cum dici ſoleat, dominia traditionibus transferri, non pactionibus, *d. l. traditionibus 20. C. de pact.* traditionem verò facti eſſe, ideoque nec conventione ullâ fieri poſſe, ut, quod factum, pro infecto habeatur. Sed ratio videtur Fabro *de err. Pragm. decad. 21. error. 1.* quia non omnis traditio transfert dominium, ſed ea demum quæ non eſt nuda, id eſt, quæ cauſam habet, & quidem juſtam ac legitimam, qualis eſt illa quæ fit ex tit empt. *l. nunquam nuda, ff. de A. R. D.* Proinde tam diu duntaxat poteſt ea traditio prodeſſe ad dominium transferendum, quamdiu emptio ſubſiſtit; quâ deficiente, haberi debet perinde, ac ſi ſine titulo emptori res tradita fuiſſet, quo caſu dominium non haberet, ſicq; ab eo idipſum ad venditorem redit: ita ante Fabrum etiam Cyn. Din. Bald. *in d. l. 20. & in l. 1. ff. de leg. comm.* & ita conſuluit Alex. *conſ. 10. n. 4. lib. 1.* Aſt Fernand. Vaſq. (qui, ut *th. præc. lit. 6.* notavi, exiſtimat, malè tamen, in emptorem nunquam tranſiiſſe dominium: ut ſic ex ipſius judicio fruſtrà quis ſollicitus ſit de reverſione dominii; ſiquidem ceſſante tranſitu, malè quæritur de reditu) *illuſtr. contr. lib. 6. c. 69. n. 3.* rationi quâ movetur Faber, contendit adverſari omnes non modò leges, ſed & titulos *ff. & C. de condict. ob cauſ. & ff. & C. de condict. ſin. cauſ.* in quibus, licet titulus, & cauſa dandi, vel non impleatur, vel ad non cauſam redigatur; tamen dominium quod abſceſſit, non redit ipſo jure, ſed datur condictio, id eſt, actio perſonalis, ad rem repetendam. Et ergo Dd. alii ſpecialitatis cauſam ponunt in frequentia, ut addictionis in diem; ita & pacti commiſſorii, Bart. Cuman. Ang.

Digitized by Google

in d.l. 1. ff. de donat. quam à pleriſque receptam ſentiunt Tiraquell. *d. loc. num.* 8. Covarr. *libr. 3. reſolut. cap.* 8. pro qua ratione facit in ſimili *tex. in l. juſto errore, in princ. ibi: propter aſſiduam & quotidianam comparationem ſervorum ita conſtitui, publicè interfuit: nam frequenter &c. ff. de uſurp. & uſur.* Ex quibus facilè intelligitur, ſpeciali favore proſequenda fore ea, quæ frequentiora ſunt, ut pacta hæc duo; de quibus ideo Legiſlator ſpecialem quandam curam habuit, illiſque titulos peculiares & ſpeciales aſſignavit, *de in diem addict.* & *de lege commiſſoria*: quæ omnia ſi fortè cui diſpliceant, aliter non poſſum, quam ut ad *l. 20. ff. de ll.* confugiam.

(*g*) ex vendito ſcilicet: tam de re venditâ, quam fructibus interim perceptis, nec non in quantum deterior res vendita ab emptore effecta eſt, *text. in l. 4. princ. ff. h. t.* ac denique de quocunque ſpeciali pacto in continenti contractui appoſito convenit, ut ab emptore venditori præſtaretur, id hâc actione conſequi venditor poterit, ut exemplum eſt *in l. 6. §. 1. ff. de contrah. empt. & in d. l. 4. §. 3. ff. h. t.* Nec conturbari debemus, (ſunt verba Pomponij) quod inempto fundo facto, dicatur, actionem ex vendito futuram eſſe: in emptis enim & venditis potiùs id quod actum, quam id quod dictum ſit, ſequendum eſt, & cum lege id dictum ſit, apparet hoc duntaxat actum eſſe, ne venditor emptori, pecuniâ ad diem non ſolutâ obligatus eſſet: non ut omnis obligatio empti & venditi utrique ſolveretur, *d. l. 6. §. 1. ff. de contrah. empt.* Fab. de Mont. Sanct. Sabin. *de contrah. empt. quæſt. princ. 7. n. 12. in fin.* C.I.A. *ff. h. t. th. 10. in fin.* Vigel. *method. Iur. Civil. p. 5. lib. 18. c. 5. reg 8.*

(*h*) puta rei vindicatio *l. ult. ibi: ut à venditrice vindicari debeant, ff. h. t. l. 4. C. de pact. int. empt. & vend.* quod tamen malè reſtringi videtur à nonnullis ad eum caſum, quo precaria ſaltem poſſeſſio rei, non voluntate dominii transferendi, fuit tradita, ut ſemper in dubio ita factum eſſe dicit Cujac. *lib. 2. Obſ. cap. 5. ex l. 3. C. de pact. int. empt. & vend. l. Iulianus, §. poſſeſſionem, ff. de act. empt. l. ea qua, ff. de precar.* malè inquam, per adducta *th. 9. lit. b.* Nec etiam placet ſententia exiſtimantium, ut, ſi directè pacti ſint contrahentes, vindicatio detur; ſi verò obliquè, ex vendito duntaxat agendum ſit, Gomez. *lib. 2. reſol. c. 2. n. 30.* Duaren. *ff. h. t.* de *effect. cond. exiſt.* convelluntur enim hæc ipſa, tum, quod commiſſoria propriè dicta,

in-

inflexis, vel obliquis verbis contenta non ſit, *th.7. lit.b.* tum, quòd priori caſu, præter vindicationem, in perſonam etiam agi poſſit, *l.4. pr.ff.h.t.* nec id mirum videri debeat, per ea quæ tradit Coll. Jur. Arg. *ff.h.t.th.10.in fin.*

(*i*) emptori cöntrà hoc caſu nulla prodita eſt actio, nec ad pretium, quod jam pro parte ſolvit, recuperandum *l.4.§.1.ff.h.t.fac. l.25.princ. ff.de her.pet.* nec ad repetendas ſi quas dedit arrhas, *l.6.pr. l.8.princ.ff.h.t. l.1.C.de pact.int.empt.* Sed neq; furti nomine, quod ſervus, qui ex hac leg. inemptus factus eſt, interim emptori fecit, cum venditore agi poteſt, *l.67.§.2.ff.de furt.* Coll. Jur. Arg. *ff.h.t.th.12.*

I X.

Affinia huius conventionis ſunt pacta reliqua quæ reſpiciunt contractus perfecti reſolutionem certâ aliquâ conditione exiſtente: quorum præcipua ſunt hæc. 1. Pactum, ut, ſi venditor precium quod ab emptore accepit, intra certum diem reddiderit, fundus ſit inemptus: (a) pactum addictionis in diem: (b) pactum illud, de quo in *l.6. C. de pact. int. empt. & venditorem*: (c) pactum, ut niſi res intra certam diem placuerit, inempta ſit, (d) aut venditori redhibeatur: (e) Et deniq; pactum retrovenditionis. (f).

(*a*) ut in ſingulari ſpecie *l.7.C.de pact.int.empt.& vend.*

(*b*) quando res traditur ſive collocatur penes emptorem hâc lege, ut, ſi quis intra certum diem meliorem conditionem attulerit, liceat vēditori, alii ſive poſteriori, ſive ex poſteriori venditione addicere *l.17.l.10.1:. l.13.pr.l.14.§.1.2.3. l.19.ff. de in diem addict.* Cujac. *tr.3. ad Afric.in l.18.ff.d.t.* Dn. Bocer. *Cl.2. D.3. th.33.* Coll. Jur. Arg. *ff. d. t. th.1.* Hillig. *ad Donell.6. comm. c.18. lit. A.*

(*c*) cujus facti ſpeciem cum Cujac. *in recit.ad d.t.* talem conſtituo. Vendidit aliquis precio exiguo prædium ſuum, eâ lege, quo inde ab emptore aleretur: & ſtetit venditio ſub hâc conditione, ut alimentis non preſtitis dominii jus in priſtinam ſuam cauſam, hoc eſt, ad venditorem reverteretur. Alimenta non præſtantur; quæritur, quid juris? Reſcribunt in *d. l. 6.* Impp. refuſo emptori precio, cogi eundem poſſe, ut prædium cum fructibus reſtituat.

(*d*) ut

(*d*) *ut in l. 3. ff. de contrah. empt.*

(*e*) *l. 31. ff. de Ædil. edict. l. 6. ff. de reſc. vend.*

(*f*) Eſt autem pactum hoc, conventio, quâ res ita venditur, ut quandocunq; venditor, vel heredes ejus precium acceptum reſtituerint, vel, ſi intra certa tempora obtulerint, ea res venditori revendatur, reſtituatur, *l. 2. C. de pact. int. empt. & vend.* Cujus occaſione inveſtigare hic lubet in duarum quæſtionum utiliſſimarum veritatem. 1. an verbum hoc *quandocunq;*, in infinitum ſit producendum, ita, ut juri offerendi præſcribi nequeat? 2. quonam actionis genere ſuccurratur illi qui pacto retrovenditionis ſibi proſpexit? Ad prioris enodationem videntur facere ea quæ ſcribit Mynſing. *Reſp. 31. n. 13.* qui alios citat *ibid. n. 14.* quando verba hæc *quotieſcunq;*, *quandocunq;*, applicantur tempori, tunc ea neceſſariò intelligi de prohibitione præſcriptionis: quia, ait, veriſimile eſt ita intellexiſſe partes, licet in diſpoſitione legali ſecus ſit, ut *eod. loc.* ſubjicit: quemadmodum etiam ex communiori ſententia pacto tolli præſcriptionem poſſe tradit Tiraquell. *de retract. conſang. §. 1. gl. 2. num. 14. Socin. conſ. 86. incip. in cauſa communit. vol. 1.* Zaſ. *conſ. 15. n. 22. vol. 2.* & ergò pro negativa concludunt, aliiſque inſuper rationibus ſtabiliunt Gomez. *lib. 2. reſol. c. 2. n. 28.* Zoanett. *de empt. vend. ſub pact. de retrov. n. 33. & ſeqq.* Borch. *de uſur. c. 6. n. 18.* Covarr. *lib. 1. reſol. c. 9. n. 6.* Curt. Jun. *conſ. 331. n. 8. incip. præſupponitur in facto, vol. 3.* quæ etiam frequentiſſimis Cameræ Imperialis præjudiciis roborata, teſte Mynſing. *cent. 1. O. 16. & Reſp. 31. n. 17.* Cantiunc. *conſ. 17. ad fin. n. 44.* Undè ab ea conſulendo & judicando recedendum non videtur, ſecundum illud Zaſ. *in l. 32. pr. ff. d. ll.* quod ſtylus & obſervatio Cameræ, maximè in dubiis juris articulis, pro ſtylo & obſervatione Orbis Romano-Germ. haberi debeat, quo pertinet doctrina *l. 1. §. eodem autem tecto, ibi: & ait Sext. ſic eſſe ſæpè judicatum. Et §. impuberi, ibi: & ſolet hoc uſu obſervari &c. ff. ad SC. Silan. l. 39. §. Si Stichum, ibi: Labeonis & Offilij ſententia rationem habet, ſed hoc jure utimur &c. & l. Labeo 21. ibi: morem agentium ſequi debemus, ff. de Statulib. l. 3. ibi: probatis ijs, quæ in oppido frequenter in eodem controverſiarum genere ſervata ſunt, C. de ædific. privat.* Unde etiam rectè ſcripſit Fichard. *ad Baptiſt. à Vill. verſ. pact. de retrovendendo, in comm. opin.* ſperare ſe, totam hanc controverſiam apud Germanos propter notoriam Cameræ Imperialis obſervatio-

vationem in Imperio deinceps ſopitam fore, ita ſubjiciens, conflictentur porrò ſuper illa qui velint, &c. Hæc ille. Quanquam ſi ad principia Juris Juſtinianei, quo actiones omnes, omniaq; jura 30. annorum præſcriptione regulariter excluduntur & tolluntur, *l. 3. C. de praſcr. 30. vel 40. ann. l. 1. C. de annal. except.* recurrendum eſſet, contrarium fortè verius videri poſſet. Circa poſteriorem quæſtionem, alii perſonali ex vendito, vel præſcriptis verbis; alii reali favent actioni. Prius rectiſſimè defendunt Zaſ. *conſ. 12. n. 33. cum multis ſeqq. lib. 1. ubi n. 4. poſt. princ. verſic. dimitto &c. planè confidenter ſcribit, hanc doctrinam eſſe manifeſtam, & ita manifeſtam, ut ejus contrarium putet eſſe impoſſibile*, Mynſing. *cent. 6. O. 69. n. 6.* Hartm. Piſtor. *lib. 1. quaſt. jur. quaſt. 2. n. 7.* & paſſim alii, quos citat Covarr. *lib. 3. var. reſol. c. 8. n. 2.* Dn. Bocer. *Cl. 2. d. 3. th. 53.* freti potiſſimùm omnes reſcripto Imperatoris Alexand. *in l. 2. C. de pact. int. empt. & vend. compoſ.* & (ut cætera omnia prætercam) hoc fundamento: quod pactum retrovenditionis immediatè emptionis contractui adjectum, pars pretii, & conſequenter pars ipſius contractus dicitur *in l. fundi partem 79. ff. de contrah. empt.* Bald. *in l. ſolam 4. n. 20. C. de teſt.* Ergo ejuſdem naturæ & effectus erit, cujus ipſe contractus: quomodo enim pars diſſideret à ſuo toto, contra *l. qua de tota 76. ff. de R. V.* ac per conſequens, pactum hoc non ad realem, ſed perſonalem proderit actionem: quicquid etiam Paulus de Caſtr. (qui quaſi primus & author adverſæ ſententiæ videtur) *in l. ſi cum venderet, 12. ff. de pign. act.* eumque ſecuti Dec. *conſ. 614. n. 4.* Socin. Jun. *conſ. 129. num. 2.* Covarr. *var. reſol. lib. 3. c. 8. n. 3.* & multi alii, in contrarium proferant: quorum tamen opinio, (Si modò verum quod Bald. *in l. ea lege 3. num. 12. & 13. C. de cond. ob cauſ. dat.* ſcribit, quod non adeò ſit ſpeciale in leg. commiſſor. quod dominium ipſo jure revertatur, quin ſit idem in omnibus pactis habentibus vim reſolutivam principii contractus & traditionis, quem ſequuntur magno cumulo allegati Dd. à Tiraquell. *de retr. convent. §. 1. gl. 7. n. 15.*) quorum, inquam, opinio, eatenus, & cum hac diſtinctione tolerari poſſet, ſi pactum de retrovendendo verbis directis conceptum eſſet, v. c. Volo, ut factâ revenditione oblatoque precio fundus ad te reverſus ſit: quo caſu non ſecus ac in leg. commiſſor. ipſo jure dominio reverſo, juxta Tiraquell. *de retr. convent. §. 1. gl. 7. num. 4.* Roland. à Vall. *in*

 conſ.

conſ. 62. num. 41. lib. 2. Fachin. *lib. 2. contr. c. 15. & alios ab ipſo allegatos*, rei vindicatio competeret contra omnem poſſeſſorem, adeoque etiam ſingularem ſucceſſorem, quod aliàs alienum à perſonali actione, *l. fin. §. fin. ff. de contrab. empt. l. 1. §. ſi heres, ibi: neq; enim æris alieni perſonalis actio fundum ſequitur, ff. ad SC.* Trebell. *l. non. adverſus 15. C. ſi cert. pet. l. cum 13. C. de O. & A.* Bald. in *l. 38. ff. de minor. num. 34.*

XII.

Ad contraria refero caſus, quibus poteſtate legis commiſſoriæ liberatus eſt emptor: ut ſunt 1. Renunciatio, (a) tam verbis, (b) quam factis declarata. (c) 2. In integrum reſtitutio. (d) 3. Denunciatio de non ſolvendo, à fiſco debitori facta. (e) 4. Si poſtquam venditor in re tradenda, aut aliis quæ ex illius parte intervenire debuiſſent, præſtandis, moram fecerit, ipſe quoque emptor pretium ſtatuto die non ſolvit. (f) Vel deniq; 4. Si per emptorem non ſteterit, quo minus ſtatuto die ſolutio expedita fuerit. (g).

(a) cujus effectus in genere, ut jus illud quod renuncianti contra renunciatarium competebat, abſq; ullo regreſſu ceſſet, *l. 14. §. 9. ff. de Ædilit. edict. l. 15. §. 5. ff. ad leg. Iul. de adult. l. 20. junct. l. 21. ff. de minor. l. 4. C. de pact. l. 4. l. 6. l. 12. C. de tranſact.* paratâ ad hoc exceptione, qua renunciantis, ſi is jure renunciato ulterius uti velit, intétio poſtea elidatur, *l. 3. §. 3. ff. de lib. leg. l. 3. C. de repud. vel abſtin. ber. d. l. 14. §. 9. ff. de Ædilit. edict.* exceptione, inquam, (in ſpecie hujus commiſſoriæ conventionis) ſi non legi renunciavit venditor, Cujac. *ad l. 38. ff. de minor.* Coll. Jur. Arg. *ff. de leg. commiſſ. th. 9. in fin.*

(b) ſi palàm pronunciet venditor, quod jure ſuo uti nolit: eaque vox apertam & manifeſtam aſſeverationem denotat;) ex qua de eo quod quis profeſſus eſt, ſatis ſuperque conſtare poſſit, *arg. l. 15. C. de procur. l. 23. de probat. l. 14. C. de ſolut.* & hoc videtur eſſe quod dicitur *in l. 6. C. qui bon. ced. poſſ.* in omni ceſſione ſolam profeſſionem quærendam, & ſufficere voluntatis ſolam profeſſionem, *add: l. 15. ff. de fund. dot.*

(c) ex.

(c) ex factis etiam voluntas hominis cognoſcitur, *arg. l. 32. §. 1. ibi: nam quid intereſt ſuffragio populus voluntatem ſuam declaret, an rebus ipſis & factis? ff. de ll. l. 5. ff. rem rat. hab. §. 6. Inſt. de her. qual. & diff. c. cum ſuper, X. de offic. de leg. c. uxore X. de his quæ fiũt à maior. part.* Imò clariùs & fortius exprimitur factis, utpote, quæ ipſum effectũ oſtendunt, quam verbis, ut probant latiùs, Ponorm. *conſ. 116. n. 3. lib. 2.* Soc. Jun. *conſ. 13. lib. 1. & conſ. 42. n. 14. lib 2.* Vult. *conſ. 8. num. 18. vol. 1.* Quocirca renunciationem ipſo facto demonſtrat venditor, ſi poſt diem legis commiſſoriæ pretium petat, *l. 4. §. 2. l. 7. ff. h. t.* aut ab offerente ultrò accipiat, *l. 6. §. ult. ff. h. t.* ſive integrum, ſive partem eius quod adhuc debetur, *d. l. 6. §. 2.* ſive etiam uſuras precii debiti, *l. 4. C. de pact. int. empt. & vend.* hæc ideò; quia non poteſt pretium accipi, aut peti utiliter ex cauſa emptionis, niſi ſubſiſtat emptio: ita qui conſequens voluit, admiſit prius quod antecedit, ſine quo ad conſequens perueniri non poteſt, *l. illud, ff. de acq. vel omitt. her.* Donell. *16. comm. c. 19.* Sic etiam renunciatum videri placet, ſi venditor, cui (ut ex ſententia Papiniani reſpondit Ulpianus) omninò incumbit, *ſtatim*, atq; commiſſa lex eſt, *ſtatim*, inquam, ſtatuere, utrum commiſſoriam exercere, an verò pretium petere velit, *l. 4. §. 2. ff. h. t.* jure competenti uti cunctetur, Coll. Jur. Arg. *ff. h. t. th. 8.* dies enim ſolutionis adveniens, tam venditorem, quam emptorem interpellat & officii admonet, Connan. *7. comm. 9. n. 4.* Hillig. ad Donell. *16. comm. c. 19. lit. d.* Hoc ipſum tamen quod dicitur, eum *ſtatim* id facere debere, utiq; cum aliquo temperaméto accipi debere, id eſt intra modicum tempus arbitrio judicis definiendum, ſtatuit Nicol. Vall. *tr. 11. de reb. dub. n. 15.* Coll. Jur. Arg. *ff. h. t. th. 8.*

(d) quæ eſt remedium extraordinarium Prætorium, ex juſta cauſa reponens læſos in priſtinum ſtatum & conditionem in qua ante læſionem fuerant, perindè ac ſi nihil retrò actum fuiſſet, Weſ. *in par. ff. de in integr. reſt. n. 3. & 5.* Quod ſi ergo juſtas alleget probetq; ue cauſas emptor, quibus ille in explicanda ad diem ſolutione impeditus fuerit, æquiſſimus ſanè Prætor eum tuebitur, eritq; ipſi emptori poſt reſtitutionem integrum, adhuc pretium ſolvere, adeoque commiſſoriæ vim impedire, non obſtante, quod conditio iam extiterit: nemo enim videtur unquam excluſus, quem Prætor ſe in integrum reſtituturum pollicetur, inquit Paulus *in l. 5. ff. de in integr. reſtit.* Eſt autem reſtitutio duplex: alia maiorum, quæ fit ex variis

cauſis,

cauſis, in ſpecie autem huc accommodari poſſunt eæ, quæ Edicto Prætorio *in l. 1. ff. ex quib. cauſ. major.* nominatim inſertæ, vel ſanè ſub clauſulâ illa generali, *ſi qua alia mihi juſta cauſa videbitur,* comprehenſæ ſunt. Alia eſt reſtitutio minorum, quâ ætate lapſis ſubvenitur, ut generatim contra omnes, ita etiam ſpeciatim adverſus venditorem commiſſoriam legem exercere ſatagentem, *l. 38. ff. de minor.*

(*e*) ut in caſu *l. ult. ff. h. t.*

(*f*) nunquam enim moram in precio facere emptor intelligitur, qui merce non oblatâ ceſſat, & bonæ fidei contrarium eſt, ut ex contractu qui ultrò citròq; obligationem continet, ab emptore exigat venditor, quod ipſe in ſua perſona non præſtitit, Weſenb. *in par. ff. de act. empt. n. 6.* moramque accuſet in altero, quam ipſe à ſe non diluat, Coll. Jur. Arg. *ff. h. t. th. 5.* Multò ergo minus ex hâc lege reſolvitur emptio, ſi prædiorum emptor, cum ſuſpicaretur Sempronium ſibi controverſiam moturum, pactus ſit cum venditore, ut ex pretio aliqua ſumma apud ſe maneret, donec ſibi fidejuſſor daretur de evictione: per venditorem autem ſteterit, quo minus id ita factum fuerit, & emptor ob id ipſum non omnem pecuniam inſerto legi commiſſoriæ die ſolverit, *l. ult. §. 1. ff. de reſc. vend.*

(*g*) *l. traiectitia 23. ff. de O. & A.* Non ſtetit autem per emptorem, ſi, cum is paratus eſſet ſolvere, neminem habuit cui offerret, *l. 4. §. ult. l. ult. ibi: defuiſſe autem venditricem, ff. h. t.* vel etiam, ſi pecuniam opportuno loco & tempore oblatam accipere recuſavit venditor *l. ſi ſoluturus 39. l. 72. pr. ff. de ſolut.* quibus ſanè caſibus pœna commiſſi evitatur in tantum, ut neq; conſignatione, neq; depoſitione ulteriore opus ſit, *l. jure 24. ff. de cond. & demonſtr. l. in jure 161.* ubi Bronch. *ff. de R. I.* Donell. *16. comm. c. 13.* Dn. Bocer. *Cl. 4. D. 19. th. 65.* Vigel. *method. jur. Civil. part. 5. lib. 8. c. 5. n. 2. except. 1.*

Hic ſubſiſtam, ac telam diſputationis in nomine IESU finiam, ſine quo
Nullius eſt felix conatus & utilis unquam.

FINIS.

Biblioteca Nazionale Napoli